

**ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІОЛОГІЇ, ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ**

**ХЕРСОНСЬКИЙ ВІДДІЛ
УКРАЇНСЬКОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ТОВАРИСТВА**

**ХЕРСОНСЬКЕ ОБЛАСНЕ ВІДДІЛЕННЯ
СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ**

КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

**ХЕРСОНСЬКОГО ВІДДІЛУ
УКРАЇНСЬКОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ТОВАРИСТВА**

Збірник наукових праць

ВИПУСК 13

**ХЕРСОН
2022**

УДК 911
Н 34

Затверджено відповідно до рішення
Вченої ради Херсонського державного університету
Протокол № 19 від 30.05.2022 р.

Н 34 **Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства: Зб. наук. праць / [За ред. О. В. Давидова]**
Вип. 13. – Херсон: Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2022. – 60 с.

ISBN 978–617–7941–83–4 (електронне видання)

Опубліковані результати природничих, суспільно-географічних, соціологічних, геоекологічних досліджень та дослідження в галузі методики викладання географії.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Стоян О.О. – кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії, природокористування та ГІС технологій, Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова;

Онойко Ю.Ю. – кандидат географічних наук, доцент кафедри природничих наук, хімії, географії та методик їхнього навчання, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Давидов О.В. – кандидат географічних наук, доцент (відповідальний редактор);

Мальчикова Д.С. – доктор географічних наук, професор;

Молікевич Р.С. – кандидат географічних наук (заступник відповідального редактора);

Пилипенко І.О. – доктор географічних наук, професор;

Котовський І.М. – кандидат географічних наук, доцент;

Ходосовцев О.Є. – доктор біологічних наук, професор;

Захаров О.О. – магістрант спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) (відповідальний секретар).

Адреса редакційної колегії: 73000, кафедра географії та екології, факультет біології, географії та екології, Херсонський державний університет, вул. Університетська, 27, м. Херсон. Тел. (0552) 32-67-17.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей. Думка редакційної колегії не завжди співпадає з думкою авторів.

УДК 911

© Херсонський відділ Українського географічного товариства, 2022
© ФОП Вишемирський В. С., 2022

ISBN 978-617-7941-83-4

ЗМІСТ

Архіпов Д. С. ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE EARTH В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	4
Боева А. В. НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ БАЛЬНЕОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ САНАТОРІЮ «ГОПРИ» У ГРЯЗЕЛІКУВАННІ.....	7
Давидов О. В., Котовський І. М., Черняков Д. О. ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРОТОКА ПРОМИВНОГО ГЕНЕЗИСУ	10
Давидов О. В., Чаус В. Б., Холодняк П. А., Іваскевич І. В. СТРАТЕГІЯ ПО ВІДНОВЛЕННЮ БЕРЕГОВИХ ФОРМ РЕЛЬЄФУ ВЗДОВЖ ФРОНТУ КІНБУРНЬСЬКОГО ПІВОСТРОВА	13
Зайченко Т. О. ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ РЕКРЕАНТІВ ПРИ ПОТРАПЛЯННІ ДО НЕСПРИЯТЛИВИХ ПРИРОДНИХ ЯВИЩ В БЕРЕГОВІЙ ЗОНІ ЧОРНОГО ТА АЗОВСЬКОГО МОРІВ В МЕЖАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	20
Захаров О. О. СПОСОБИ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ НОМЕНКЛАТУРИ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ГЕОГРАФІЇ	24
Іваскевич І. В. СТАН БЕРЕГОВОЇ ЗОНИ ФРОНТАЛЬНОГО БЕРЕГУ КІНБУРНЬСЬКОГО ПІВОСТРОВА.....	26
Кузмічова К. М. КЛІМАТИЧНІ ЦИКЛИ ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ВИДІЛЕННЯ.....	31
Лозова Л. В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ МІСТА ХЕРСОН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ.....	38
Плющ С. О., Давидова А. М. ЕКОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРОРВ В ТІЛАХ АКУМУЛЯТИВНИХ ФОРМ БЕРЕГОВОЇ СИСТЕМИ ТЕНДРА – ДЖАРИЛГАЧ.....	42
Ромсицька Ю. Д. МОРФОМЕТРИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА РЕЛЬЄФ ДНА ШТУЧНОЇ ВОДОЙМИ В ВЕХІВ'ЯХ ЛИМАНУ	47
Філончук З. В. ІСТОРИЧНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ КУРСУ «УКРАЇНА У СВІТІ: ПРИРОДА, НАСЕЛЕННЯ»	50
Чаус В.Б., Касьянов Є. О. ОСОБЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ФРОНТАЛЬНИЙ БЕРЕГ КІНБУРНЬСЬКОГО ПІВОСТРОВА У 2020-2021 РОКАХ	55
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	59

8. Минкявичус В.А. Изменение гранулометрического состава и степени окатанности песка в ветропесчаном потоке в зависимости от скорости ветра на подвижных дюнах Куршю-Нярия: Труды АН Литовской ССР. Сер. Б, 1968. Т.1 (52). С. 109 – 184.
9. Шуйский Ю.Д. Распределение наносов вдоль морского края Кинбурнского полуострова / Ю.Д. Шуйский // Доповіді Національної академії наук України. – 1999. – №8. – С. 119-123.
10. Шуйский Ю.Д., Выхованец Г.В. Экспериментальное создание искусственной дюны на песчаном берегу Черного моря: География и природные ресурсы, 1997. № 1. С. 169 – 174.

ЗАЙЧЕНКО Т. О.

Херсонський державний університет

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ РЕКРЕАНТІВ ПРИ ПОТРАПАЯННІ ДО НЕСПРИЯТЛИВИХ ПРИРОДНИХ ЯВИЩ В БЕРЕГОВІЙ ЗОНІ ЧОРНОГО ТА АЗОВСЬКОГО МОРІВ В МЕЖАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Україна омивається водами Чорного та Азовського морів та має значну довжину берегової смуги [6]. Вздовж узбережжя обох морів розташовані різні за розмірами та спеціалізацією населені пункти. В літній період до узбережжя приїжджає велика кількість відпочиваючих різного віку. Саме тому, деякі населені пункти мають статус морських курортів, а в їх межах знаходяться чисельні оздоровчі заклади сімейного, дитячого або молодіжного типу [5].

В межах узбережжя Херсонської області в останні п'ять років існує тенденція до щорічного збільшення кількості рекреантів. Нажаль, одночасно з цим, спостерігається позитивна динаміка до проявлення нещасних випадків в береговій зоні. Причина наведеної динаміки зумовлена наявністю вздовж берегу несприятливих природних явищ, а також незначна обізнаність та інформованість рекреантів щодо поведінки під час цих явищ [3, 4].

Мета публікації полягає в аналізі несприятливих природних явищ в береговій зоні морів України та визначені загальних правил поведінки та вимог до техніки безпеки рекреантів під час літнього відпочинку.

В межах Чорного та Азовського морів відсутні значні за амплітудою припливно-відливні коливання, але в той же час широкого поширення набули згоново-нагонові та анемобаричні коливання, які зумовлюють

проявлення в береговій зоні специфічних течій, характер яких не передбачуваний та інколи досить небезпечний [1, 2, 4].

В межах Чорного моря розмах метеорологічних коливань сягає 445 см, з яких рівень під час нагонів може досягати + 310 см, а під час згонів знижуватись на 135 см. Слід зазначити, що коливання відповідних параметрів мають місце в північно-західній частині Чорного моря, в районі Джарилгацької затоки [1].

Вздовж узбережжя Азовського моря мають місце більш значні за амплітудами метеорологічні коливання, які в межах Таганрозької затоки можуть досягати 609 см, з яких + 251 см це рівень під час нагонів, а – 358 см – під час згонів. В межах Херсонської області, в районі Утлюцького лиману розмах коливань досягає 412 см, з яких + 224 см – це підйом рівня при нагоні, а – 188 см – його зниження при згоні (за даними гідрометеорологічної станції Генічеськ).

Під час проявлення значних за силою коливань, в береговій зоні отримують розвиток прибережні течії, серед яких найбільш небезпечні: *розривні, компенсаційні в межах прорв та згонові*.

Розривна течія представляє собою струменеподібний потік водних мас, спрямований від берегу в бік моря, як правило за нормаллю, який представляє собою одну з форм компенсації хвильового перенесення води в напрямку берегу. Швидкість розривних течій може дорівнювати 5 – 7 м/с, а відстань проявлення – до 1000 – 1300 м [6].

В межах узбережжя України відповідні явища періодично проявляються вздовж фронтальних берегів таких акумулятивних форм: Арабатська Стрілка, Джарилгацька коса, Кінбурнська стрілка та Покровська коса [1, 3, 4].

Компенсаційні течії представляють собою спрямований потік водних мас з однієї водойми в іншу, або між різними частинами водойми, зумовлений впливом на водну поверхню вітру або різних градієнтів атмосферного тиску.

Вздовж узбережжя України відповідні течії мають місце в межах прорви в районі населеного пункту Лазурне, в районі прорви в межах Устричної коси та біля оголовку Кінбурнської стрілки та Сухої коси. Спрямованість відповідних течій може бути як в бік затоки, так і в бік відкритого моря. Швидкість течії може дорівнювати 8 - 10 м/с, але при виході з прорви швидкість суттєво знижується за рахунок розсіювання потоку [2].

Згонові течії представляють собою спрямовані від берега в напрямку моря потоки мас води, зумовлені впливом берегового вітру та різницею в градієнтах атмосферного тиску, а також загальною синоптичною

ситуацією над певним регіоном [6]. Під час проявлення ззовні відповідні течії не несуть начебто небезпеку, але стійкість проявлення та спрямованість зумовляють винесення рекреантів дуже далеко від берегу, що є вкрай небезпечним.

Для уникнення можливості потрапляння до розривної течії не слід заходити у воду під час розвитку штормового хвилювання, але якщо відповідна ситуація вже сталася слід завжди пам'ятати:

1. Ні в якому разі не потрібно пливати проти течії в напрямку берегу, тому що відповідний процес є досить енергоємним, але результату не дає, поступово людина втрачає сили, а це у більшості випадків є катастрофічним.

2. Необхідно швидко оцінити ситуацію, при відчутті, що вас виносить від берегу, необхідно намагатися пливати вздовж берегу та пам'ятати, що ширина гирла течій не перевищує 10 – 15 м.

3. Якщо ви не здатні пливати паралельно берегу, потрібно триматися на плаву, не панікувати та пам'ятати, чим далі течія відходить від берегу, тим менша швидкість її стає, а це на певному етапі дозволить випливати в бік.

4. Коли відчуете, що течія втратила швидкість, необхідно спрямуватися паралельно берегу та пливати кілька десятків метрів, після чого спрямуватися в бік берегу.

Компенсаційні течії локалізовані в межах тимчасових проток, серед яких найбільш відомою є Лазурненська прорва [2, 3, 4]. Під час відпочинку достатньо велика кількість рекреантів переходить до коси Джарилгач мілководдя в гирлі прорви. Течія в прорві присутня завжди, але найбільш небезпечною вона стає під час вітру, який дме з боку затоки. Під час відповідної ситуації слід уникати рухів через мілководдя в гирлі прорви, тому що спрямування течії зумовлює винесення водних мас до відкритого моря.

За умов випадкового потрапляння до відповідної течії, слід завжди розуміти правила поведінки, які мало відрізняються від представлених правил під час розривних течій. Насамперед не слід пливати проти течії, свої зусилля потрібно зосередити на повільному русі в бік від основного потоку.

За умов проявлення вздовж узбережжя згонових вітрів, ні в якому разі під час відпочинку не потрібно користуватися надувними матрацами. Вони мають значну парусність та легко виносяться до відкритого моря разом з відпочиваючими, навіть за умов їх намагання гребти проти течії до берегу.

Якщо відповідна ситуація сталася, насамперед слід зорієнтуватися по відстані до берегу. За умов незначної відстані, слід покинути матрац та спокійно плисти до берегу, оскільки згонова течія не має суттєвої швидкості, а небезпечна вона лише відпочиваючих на легких плавних засобах. Якщо відстань до берегу значна, потрібно зберігати спокій та, залишаючи матрац, чекати на рятувальників.

Всі представлені правила поведінки на воді здатні зберегти життя, але найголовніше це коли люди обізнані про відповідні явища природи в межах берегової зони.

Список використаних джерел:

1. Давыдов А.В. Влияние штормовых нагонов на развитие берегов с ветровой осушкой // Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2006. Вип. 2. С. 16–18.
2. Давидов О.В. Наслідки штормового нагону 23 березня 2007 року для розвитку берегової зони смт Лазурне // Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. Вип. 3. С. 14–17.
3. Зенкович В.П. Морфология и динамика советских берегов Черного моря. Т. II (Северо- ападная часть) / В.П. Зенкович. – М. : Изд-во АН СССР, 1960. – 542 с.
4. Котовский И.Н. Морфология и динамика берегов Чорного моря в пределах Херсонской области УССР : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : спец. 11.00.04 «Геоморфология и палеогеография» / И.Н. Котовский. – К. : Ин-т географии АН Украины, 1991. – 19 с.
5. Сімченко С.В., Давидов О.В. Сучасний стан та перспективи розвитку рекреації в межах морського узбережжя Херсонської області. Регіон- 2017: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної(м. Харків, 19-20 вересня 2017 р.). - Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017.. – 2017. – С. 121–123.
6. Шуйський Ю.Д. Типи берегів Світового океану: монографія. Одеса: Астропринт, 2000. 480 с.